

Viipurin Suomalaisen
Kirjallisuusseuran
toimitteita

7

HELSINKI 1985

ISBN 951-95402-7-X

Lappeenranta 1985 ~ Etelä-Saimaan Kustannus Oy

ja joulukynttelin kirkkaan valon.
Hän kuuli ”Enkeli taivaan”-virren,
mi poisti syömmistä kaiken kirren
ja antoi kansalle joulurauhan
ja poisti murheen ja kaiken kaunan.
Ja kuusten ympäri pyöri lapset,
ja piiriin yhtyivät harmaahapset.
He muisti lapsuuden kodin armaan,
ja kyynel silmähän hiipi varmaan.

Vaan yöhön hiljeni juhlailta,
ja silmät sulkeutui lapsosilta,
ja myöskin vanhemmat levollen
laskeutui kiittäen rukoillen.
Nyt enää kynttilät kirkkoilla
vain valvoi suojelushenkein lailla,
ja yli kaupungin loisti tähti. —

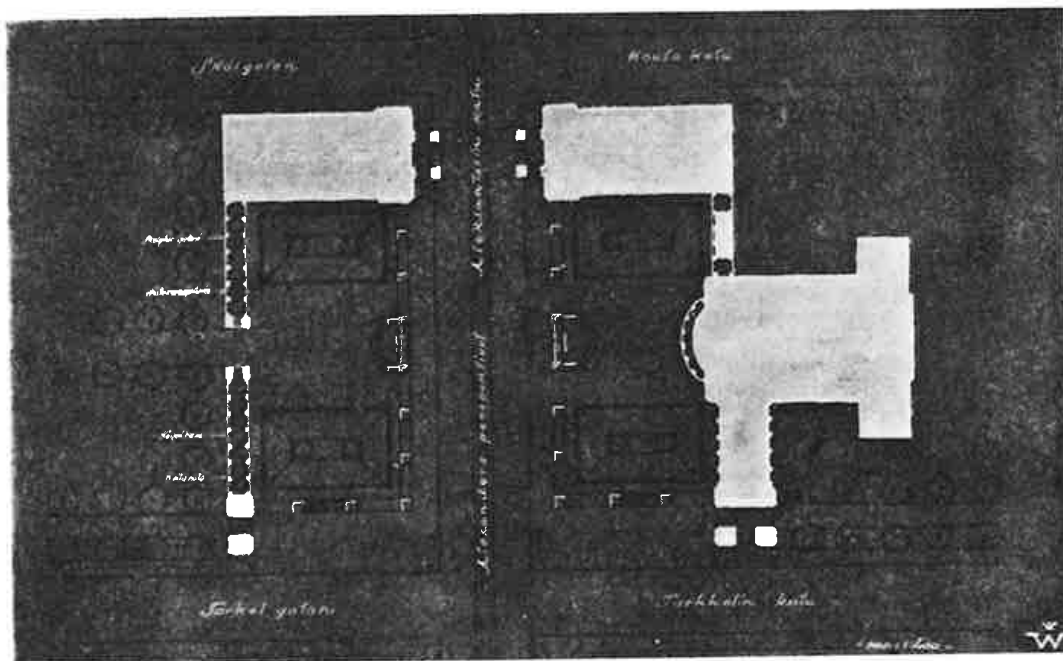
Niin pieni enkeli myöskin lähti
ja liisi liepeiltä maailman
saleihin kirkkaksiin taivahan.
Hän kertoi Herralle riemuissansa
maan päälle tehdystä matkastansa
ja pyysi että, jos Herra sois'
hän hetken lapsena olla vois!

Weihnachten 1938

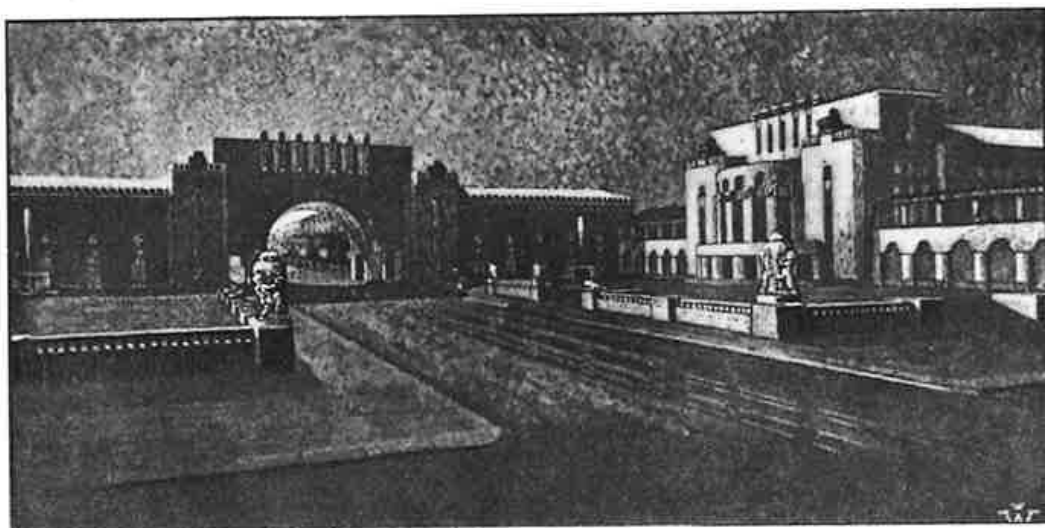
Otto-I. Meurman:

Viipurin monumenttaalipaikka ja kirjastokysymys

Kun Viipurissa rautatieasemalta Karjalan- eli entisen Aleksanterinkadun (alkuaan komeasti ”Aleksandersperspektivet”) kautta saapui Torkkelinkadun kulmaan, havaitsi toispaikkakuntalainen tullessa kaupungin elämän keskipisteeseen. Sitä ei kuitenkaan asemakaavallisesti oltu ollenkaan painotettu, olipa vain tavallinen katuristeys. Tavallisimmin lienee kaupungin keskus saatettu huomattavammaksi varaamalla siihen tori tai jonkinlainen aukio.

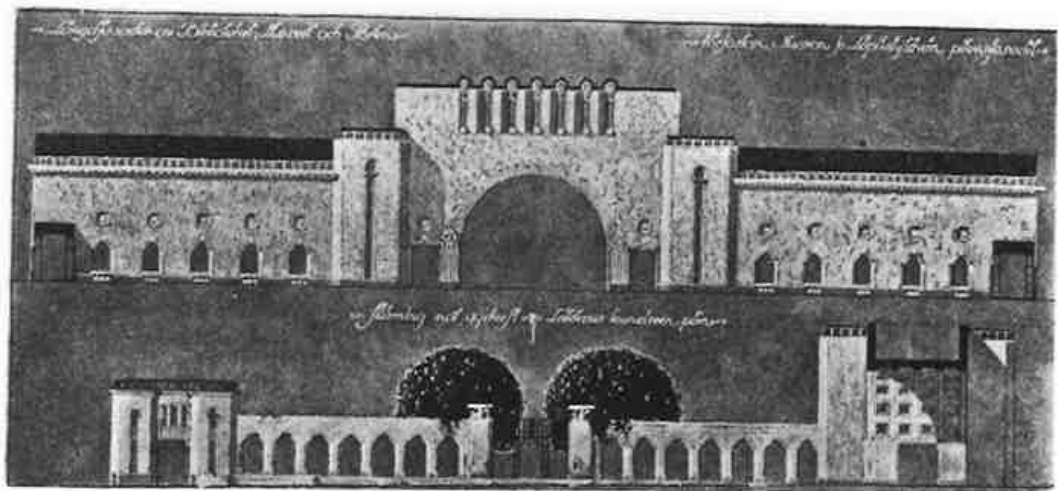
I palkinnon saaneiden K.S. ja Oiva Kallion ehdotuksen pohjapiirros.

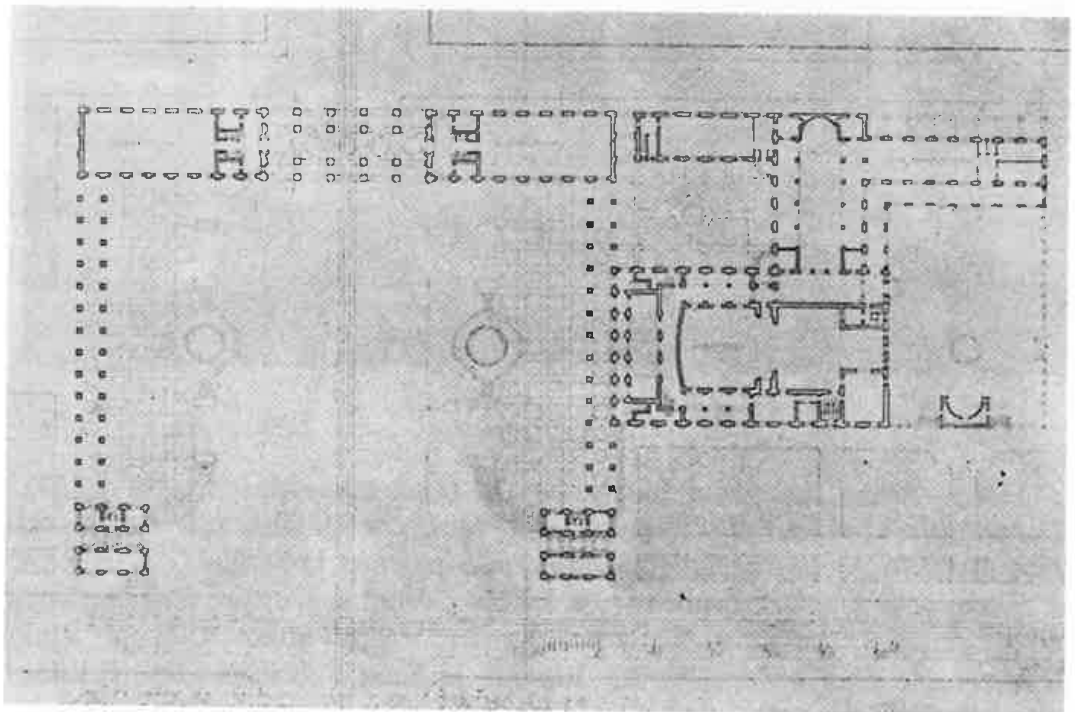
Saman ehdotuksen näkymiä

Tämä tilanne tunnettiin Viipurissa, ja tämä aiheutti sen, että v. 1912 järjestettiin erityinen arkkitehtikilpailu "Monumentaalipaikan" luomiseksi leventämällä Aleksanterinkatua Torkkelin puiston kohdalla.

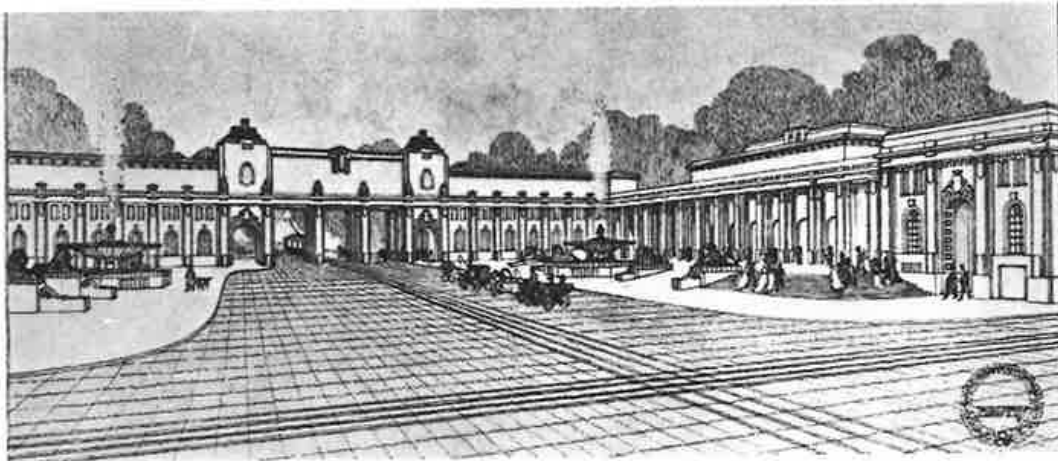
Kilpailu sai runsaan osanoton, ja kolme palkintoa jaettiin. Ensimmäinen annettiin K.S. ja Oiva Kalliolle, toinen V.G. Palmqvistille ja Einar Sjöströmille sekä kolmas Valter Jungille ja Emil Fabriciukselle. Tulokset olivat todella monumenttaalisia, ja ne esitettiin Helsingissäkin Arkkitektklubbenille.

Saman ehdotuksen näkymiä

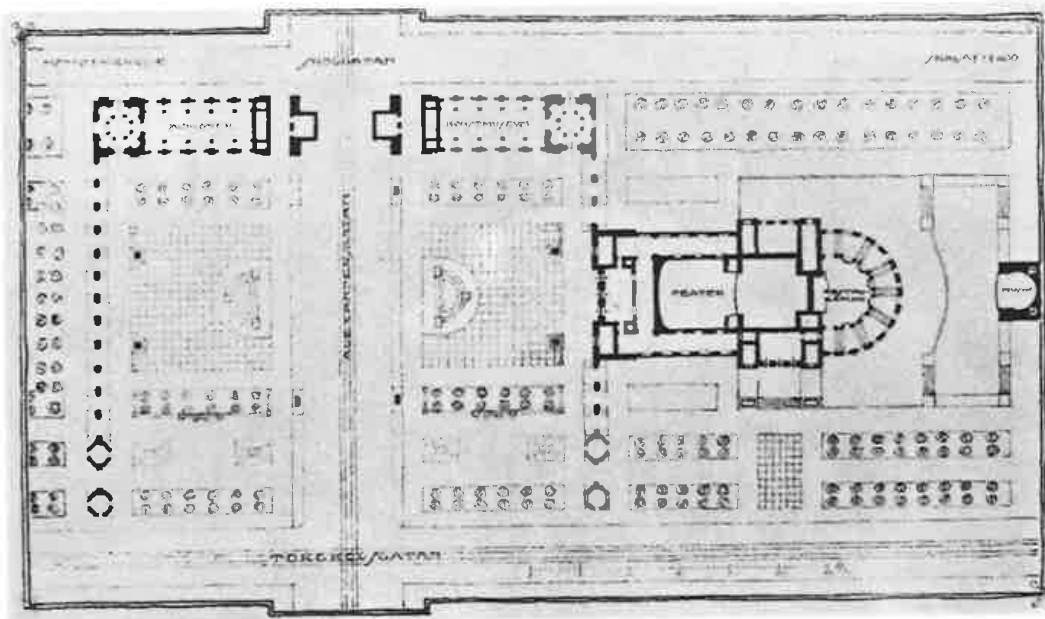
II palkinnon saaneiden W.G. Palmqvistin ja E. Sjöströmin ehdotuksen pohjapiirros

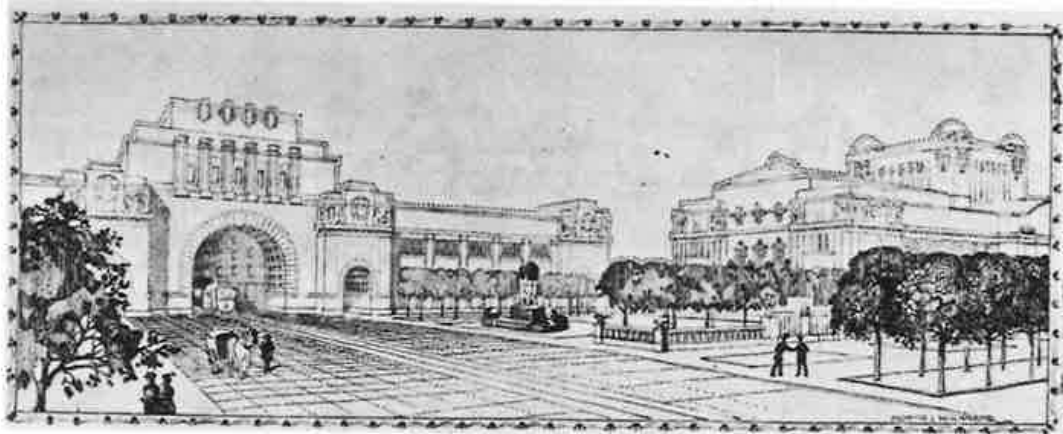
Saman ehdotuksen näkymiä

Saman ehdotuksen näkymiä

III palkinnon saaneiden V. Jungin ja E. Fabritiuksen ehdotuksen pohjapiirros

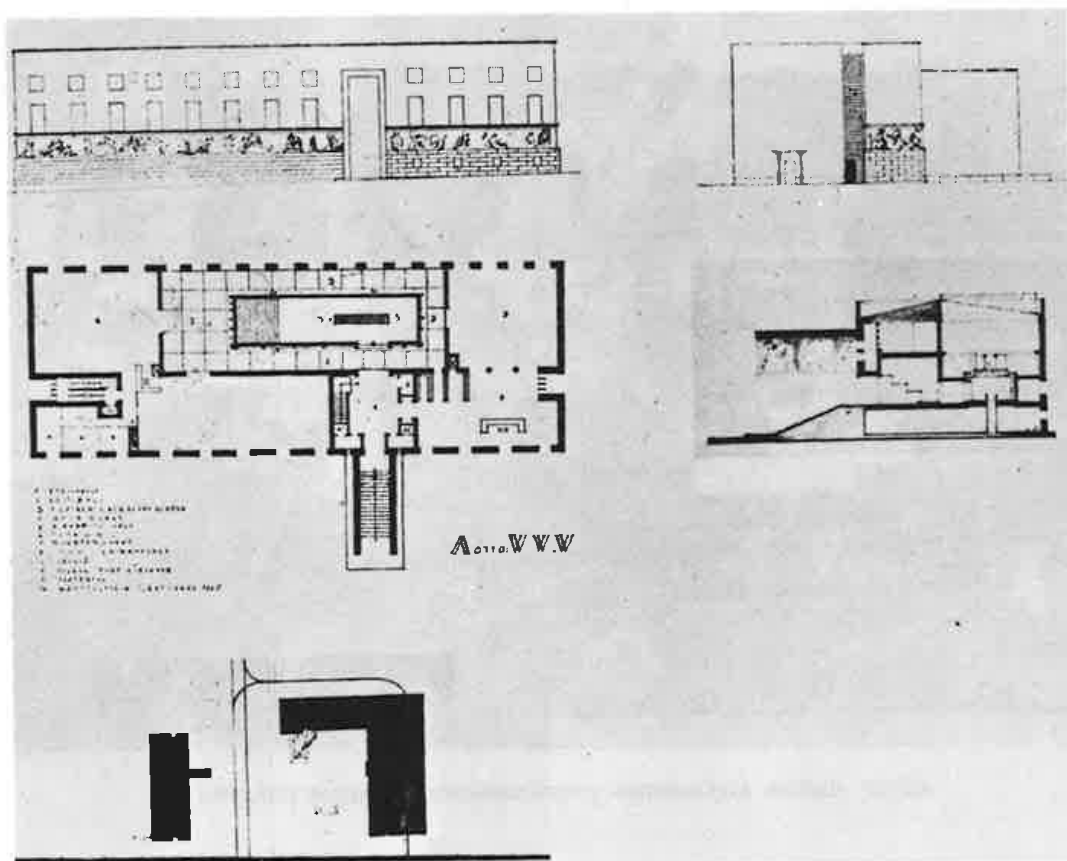
Saman ehdotuksen näkymiä

Kaikissa oli mahtava porttirakennelma suunniteltuna Aleksanterinkadun ylitse uuden aukion päätteeksi, joka tulisi näkymään jo rautatieasemalta kaupunkiin tulijoille. Espilän puoliselle sivulle esitettiin suurta julkista rakennusta, I- ja III-palkituissa, teatteria. Näyttää siltä kuin II-palkinnon-saajilla olisi tämän rakennuksen kohdalla ollut kaksi vaihtoehtoa. Porttirakennus I- ja varsinkin III-palkinnoissa oli mahtava.

Kilpailu ei kuitenkaan johtanut miltään osaltaan toteuttamiseen. Eräänä seurauksena siitä oli vain, että Vapaussodan päättymisen muistopäivää, toukokuun 16. v. 1919 vietettäessä oli Aleksanterinkadun yli kilpailijain ehdottamalle paikalle rakennettu puinen paksurunkoinen porttirakennus, jonka pinta oli kokonaan kuusenhavuilla päällystetty.

Kunniaportti 16.5.1919

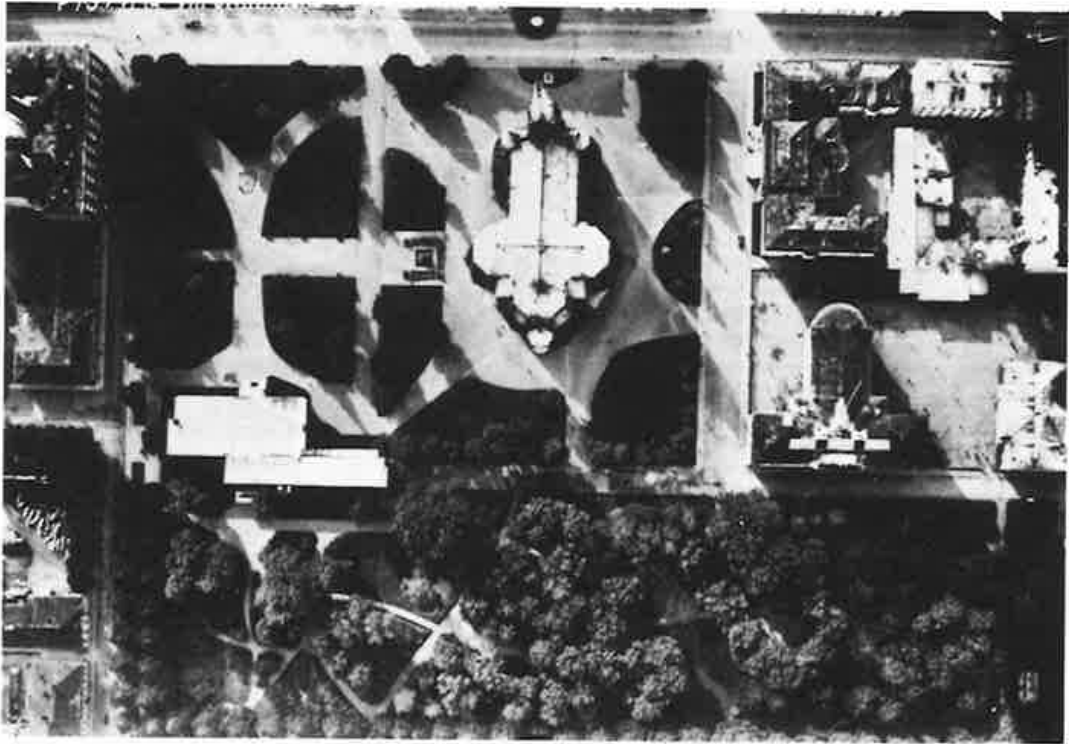

Alvar Aallon ensimmäinen suunnitelma kirjastotaloksi

Monumenttaaliapaikan luominen p.o. paikkaan heräsi uudelleen eloon, kun päiväjärjestykseen tuli uuden kirjastotalon rakentaminen Viipuriin. Kirjasto oli sijainnut Punaisenlähteenkadulla, torin vieressä Pohjolankadun kulmassa, arkkitehti Blomkvistin piirtämässä, alkuaan raittiusravintolaksi käytetyssä 1890 rakennetussa, osittain kaksikerroksisessa kivirakennuksessa.

Kun kaupunkiin 1924 liitettiin kaakkoiset esikaupungit, joutui maalaiskunnan "Itäisten esikaupunkien kirjasto" kaupungin hallintaan. Siihenastinen rakennus osoittautui silloin aivan liian ahtaaksi, mistä seurasi, että oli rakennettava uusi kirjastotalo. Siinä tarkoituksessa julistettiin 1927 piirustuskilpailu, jossa rakennus määrättiin suunniteltavaksi Torkkelinpuistoon Aleksanterinkadun kaakkoissivulle, siis aikaisemmin ajatellun Monumenttaali-aukion sivustalle. Kilpailussa I-palkinnon voitti Alvar Aallon laatima ehdotus, jonka mukaisesti rakennuksesta olisi tullut pitkä suorakaiteen muotoinen, kolmikerroksinen ja tasakattoinen talo, niin paljon puistoon vedettynä, että pitkä ulkoporras toiseen kerrokseen mahtui katulinjan ja rakennusrungon väliin. Alin kerros sai harkoitettun julkisivupinnan, jonka yläpuolelle oli piirretty matalaa kerrosta vastaava korkokuvanauha, kuten

Alvar Aallon kirjastotalo ympäristöineen ilmasta nähtynä

jossakin Kreikan Parthenonissa. Sen yläpuolella oli sitten pääkerroksen korkeat ikkunat ja ylimmässä kerroksessa neliömäiset ikkunat. Mitään räystäs- tai kattolistaa ei ollut. Kirjaston pitkän suorakaiteisen, kahden kerroksen korkuisen pääsalin lattiaan oli suunniteltu suorakaiteinen aukko, jonka keskiviivassa porras eteiskerroksesta kohosi pääsaliin. Eräällä lailla tämä ratkaisu tultiin myöhemmin näkemään toteutetussa kirjastotalossa.

Kilpailun I-palkinto jäi toteutumatta. Syynä oli viipurilaisten rakkaus ihanaan Torkkelin esplanaadiin. Kirjastolautakunta tuli senvuoksi kaupungin asemakaavatoimistoon uutta tonttia kyselemään.

Eliel Saarisen piirtäjänä olin nähnyt, miten hän Munkkiniemi-Haagan projektissaan oli sovittanut julkisia rakennuksia kukkuloille. Niin minäkin sitten näytin kartoillani lautakunnalle monia kukkuloita, jotka mielestäni olisivat tarvinneet kruununsa, mm. vuorikumpua Koulukenttien päässä, minne myöhemmin arkkitehti Ypyän Kauppa- ja Merikoulu kohosi. Vaan ne eivät kelvanneet, piti saada keskeisempi tontti.

Miten lie, mutta mieleeni tuli uhkarohkea ajatus. — Torkkelin puiston merenpuolisella sivulla Aleksanterinkadusta Patterimäelle päin kulki Koulukatu korttelin matkan. Kadun sitten kääntyessä Pääpostitalolle oli Koulukadulla jatkeena kävelytie Vaasankadulle saakka. Se leikkasi matalan kumpareen Torkkelinpuiston ja siitä suorakulmaisesti kääntyvän, Koulu-

kentille ulottuvan, puiston rajalla. Siinä oli maastoon tullut rautatieleikkausta pienoiskoossa muistuttava haava. Se oli mielestäni väkinäinen ja rumentava. Eikö siis olisi ajateltavissa rakentaa kirjasto tämän haavan päälle soljeksi, joka yhdistäisi sen molemminpuoliset puistonosat? Mitä tästä sanottaisiin?

Minulla oli sinä vuonna asemakaavatoimistossa apulaisenani muutamaa vuotta nuorempi arkkitehti Elsi Borg. Menin häneltä mielipidettä tunnustelemaan. Hän piti ehdotustani hyvänä. Käännyin sitten Alvar Aallon puoleen, joka samoin hyväksyi ehdotuksen. Niinpä uskalsin tehdä tällaisen ehdotuksen. Kirjastolautakunta hyväksyi sen ilomielin, Rahatoimikamari (vastasi silloin vielä kaupunginhallitusta) samoin. — Mutta nousipa siitä myrsky. Viipurin kunnioitetuin kansalainen, konsuli Eugen Wolff, Bobrikoffin aikana maasta karkoitettukin, keräsi 600-nimisen vastalauseadressin. — Siitä huolimatta ehdotukseni tuli pohjaksi toteuttamiselle.

Kun kirjaston sijoituspaikka näin oli lopullisesti lyöty lukkoon, laati Alvar Aalto piirustukset rakennusta varten. Ne olivat nerokkaat. Esim. suurten kirjastotilojen ja kirjaston virkailijoiden työhuoneiden erottelu omiksi rakennusmassoikseen oli orgaanista, ja lainaussali sekä sen poikkiseinälle sovitettu kerroksittain pystysuora valvontajärjestelmä oli uutta ja tehokasta. Luentosalin aaltomainen irtolaipio, samoin kuin torvimaiset kattoikkunat olivat taitavia uusia ratkaisuja. Laipio heijasti oikein ääniaaltoja akustisesti, ja ikkunatorvi ehkäisi auringon haalistamasta kirjahyllyihin rivitettyjä kirjoja.

Aallon Viipurin kirjasto on sen jälkeen kierrellyt kaikkialla maailmassa arkkitehtuurilehdissä ja teoksissa mainioksi mainittuna. Arkkitehtuurin syvällinen tuntija, rakennustaiteemme museon intendentti Kyösti Ålander sanoi Viipurin kirjastosta: ”arkkitehtuurimme ehkä jaloin rakennus”. Siihen voi yhtyä. Sanoisinpa, että Aallon voi sijoittaa maailmankuulun amerikkalaisen Frank Lloyd Wrightin rinnalle, jonka Robin Housen pohjaratkaisu olisi jotenkin voinut olla mallina Viipurin kirjastolle, vaikkei se sitä ollut.

Kirjastorakennuksen yhdistäminen puiston luontoon on myöskin mestarillinen. Ehkä minä, tai joku muu, olisi vetänyt suoran tien Punaisenlähteen torilta kirjaston ovelle. — Eipä Aalto. — Hän suunnitteli kirjaston ympärille tulevat puistokäytävät kapeiksi poluiksi, nauhoiksi, joilla Torkkelin puisto ja merta kohti suunnattu puistonosa neulottiin yhteen!

Parempaa ratkaisua kirjastolleen ei Viipuri olisi voinut saada. Täytyipä konsuli Wolffinkin kirjaston avajaisjuhlassa minulle sanoa: ”Byggnaden är ganska bra, men med placeringen kan jag ej förlika mej!”

On katkeraa, että tämä Suomen arkkitehtuurin helmi jäi nykyajan väärälle puolelle.

Durum, sed durior, sit necessitas quidquid corrigere est nefas (Horatius).